

intrek wilde nemen, 'het komt er voor mij op aan', schreef zij nog, 'waar ik toch het uiterste wil presteren, dat ik doelmatig en zoals mij de handen staan aan de slag kan gaan zodra ik aangekomen ben.'

In alle nieuwsbulletins van het Nederlands Nieuws van de *BBC-European Service* werd, naar wij vermoeden (de betrokken teksten zijn niet bewaard gebleven), de uitlating van generaal Dempsey herhaald. Hetzelfde geschiedde in het avondkwartier van Radio Oranje, maar daaruit viel nog méér hoop te putten. 'De invasie van Duitsland staat te beginnen', hoorde men in een commentaar op het nieuws (het was door mij geschreven), waarin ook gezegd werd dat Hitler 'in september 1944' ten val zou komen. Uitgezonden werd voorts een nieuwe boodschap van generaal Eisenhower, nu aan de bevolking van Rotterdam, waarin 'het personeel van de havens en de spoorwegen' verzocht werd, 'ter beschikking te blijven in de buurt van de plaats waar zij nu werken', en waarin werd opgeroepen, 'industriële installaties, machines, locomotieven, signalen, wagens, voertuigen, kranen, openbare bedrijven en brandweerininstallaties' tegen vernietiging door de Duitsers te beschermen (kennelijk verwachtte het Geallieerde opperbevel binnen hoogstens enkele dagen Rotterdam bereikt te hebben). Uitgezonden werd tenslotte een toespraak van Gerbrandy welke de harten ook al sneller deed kloppen.

H. J. van den Broek, chef van Radio Oranje, had maandagmiddag het concept voor die toespraak geschreven. De eerste zin begon: 'Nu de Geallieerde legers in hun onweerstaanbare opmars de Nederlandse grens naderen', maar toen Gerbrandy aan het einde van de middag de tekst te zien kreeg, 'trok', aldus later van den Broek, 'een brede glimlach over zijn gezicht. Hij haalde zijn potlood voor de dag, zette een dikke streep, maakte een krabbel en in plaats van 'naderen' kwam daar, tot mijn stomme maar vreugdevolle verbazing, te staan: 'overschreden hebben.'² Gerbrandy had gemeend die correctie te mogen aanbrengen omdat het Bureau Inlichtingen eerder op de middag via een geheime zender in Brabant een bericht ontvangen had, inhoudend dat de Geallieerden Breda hadden bereikt.³ De woorden waarmee Gerbrandy om kwart over acht 's avonds zijn toespraak begon, vormden wereldnieuws; alle grote Geallieerde persagentschappen zetten het op hun telex: '*Allied forces have*

¹ A.v.: 'Blocnoot' aan Ch. H. J. F. van Houten, 4 sept. 1944 (Collectie-van Houten, 'Londense tijd', 14). ² H. J. van den Broek: *Hier Radio Oranje. Vijf jaar radio in oorlogstijd* (1948), p. 260-61. ³ Op die maandag zijn wellicht enkele Britse patrouillewagens in de buurt van Breda geweest; dat staat niet onomstotelijk vast. Heeft het feit zich voorgedaan, dan zijn die patrouillewagens in elk geval weer snel naar België teruggekeerd.